

Un menorquí a la 'Familia Ulises' de 'TBO'

Enguany fa vint-i-cinc anys que va morir Marino Benejam, un dibuixant menorquí que va tenir un paper cabdal en la història del nostre còmic amb creacions com la inefable 'Familia Ulises'. La seua Ciutadella natal estudia ara l'erecció d'una estàtua en honor seu.

A sota, a l'esquerra, número d'homenatge de 'TBO' als seus dibuixants. El de baix, a la dreta, és Marino Benejam. A la dreta, instantània de l'autor menorquí.

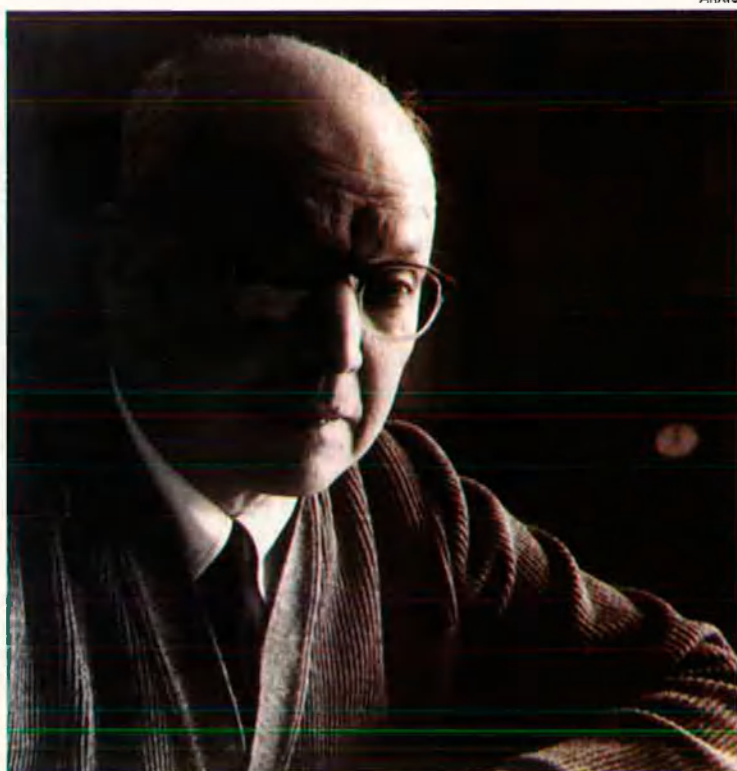
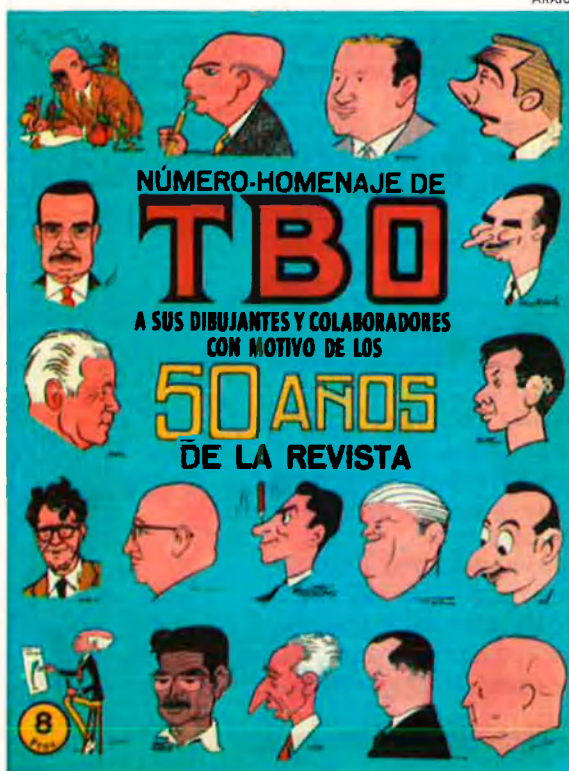
Enguany s'escau, enmig de l'oblit públic, el vint-i-cinquè aniversari de la mort de Marino Benejam i Ferrer. D'antuvi, el nom diu poca cosa, però si parléssim de la *Familia Ulises*, ja canviaria: potser tothom sabria, més o menys, que es tracta d'una celebrada família, seguida per molts conciutadans nostres durant pràcticament mig segle. Com el lector pot deduir, ens referim a una família dibuixada, les aventures de la qual van marcar una fita en les revistes infantils del segle XX, a vegades dites *tebeos*.

Marino Benejam forma part d'u-

na generació important de creadors de còmic. De l'estat espanyol, va ser dels grans, el primer terç d'aquesta centúria. Curiosament, per més que una considerable majoria d'aquests creadors procedís de l'àrea lingüística catalana, molts pocs treballaren en català. Deixant a banda el fet lingüístic, el prestigi notabilíssim que assoliren en la història del còmic és indiscutible; d'un valor i d'una qualitat verament antològics. De la nòmina més conspícua que caldria fer-ne, no en restaria pas exclòs Benejam, que hi excel·leix amb llum pròpia. En el vint-i-cinquè aniversari de la

seua mort, l'Ajuntament de Ciutadella de Menorca, la ciutat on va néixer, estudia ara l'erecció d'una estàtua urbana de grans dimensions que reproduesqui algun dels molts i populars personatges de la seua prolífica galeria.

Benejam va néixer, en efecte, a la balear menor el 26 de gener de 1890, al bell mig d'una societat que començava a industrialitzar-se de debò, però que encara aguanta-va ben tibant la cara més aquilotada i pura de les tradicions aristocràtiques i clericals del panorama menorquí de la Restauració. Benejam féu l'arribaüa al món en

una casa d'aires discrets, i era fill d'un rellotger que l'any 1897 hagué d'emigrar a Barcelona, arrossegant darrere seu una família de muller i set germans.

El pare hauria volgut que l'al·lot s'hagués format devora seu de mestre rellotger per mantenir la tradició paterna. Però Benejam va demostrar ben prest una delerosa passió pel dibuix. Ja de ben menut, despuntava, inqüestionablement, per la traça que tenia amb el llapis. Així, a començament de segle, prengué la decisió de formalitzar la matrícula a l'Escola Superior de Belles Arts.

Fou a l'Escola de Belles Arts que prengué contacte amb el camp de la il·lustració de llibres i contes. Això el conduí ben prest a fer les primeres col·laboracions en publicacions infantils, com ara *Pocholo* i *Cigronet*, devers l'any 1915. El juny del 1921 es va casar amb Lluïsa Bartolomé i tots dos s'instal·laren en un pis modest del carrer d'Entença, en un rodal de classes mitjanes de l'Eixample barcelonina. Hi va posar, doncs, la llar conjugal i, alhora, l'estudi d'on havien de sortir les seves creacions més celebrades i els personatges més inoblidables. La nòmina que porta la seva signatura és prou egrègia: Melitón Pérez, Eustaquio Morcillón i el negret Babalí, la secció "Los Inventos del TBO" i, per damunt de tots, la catèvolva inefable de la *Familia Ulises*.

El primer 'TBO'. Benejam s'havia incorporat a la redacció de la revista *TBO* amb la gent de la primera fornada. La publicació havia nascut el 17 de març de 1917. N'havia estat fundador l'indià Joaquim Buïgas Garriga, nét de l'arquitecte del Liceu, fill de l'autor del monument a Colom i germà del creador de les fonts lluminoses de Montjuïc. Joaquim Buïgas volgué, amb la fundació de la revista, acomplir un vell somni dels anys en què feia les Amèriques.

La revista, en format i paginació, era una síntesi de les clàssiques aques de la tradició catalana del segle XIX i de les historietes gràfiques americanes que tanta forrolla

feien aleshores (*comic*, en deien a l'altra banda de l'Atlàntic). Així, amb el TBO ben definit i profusament llançat al mercat, començava a l'estat espanyol, de Catalunya estant, un nou corrent en la premsa infantil, al capdavant unànimament reconegut i admirat. Entre els noms que el feren possible durant les primeres èpoques, hi ha el del menorquí Benejam, que es plaïa a signar els seus treballs de tres formes: llinatge patern, Rino (apòcope de Marino) i Ferrer, el llinatge matern. Aquesta generació té un gran mèrit, en la formació i consolidació de la història del còmic. Avui tots són ben reconeguts en la

galeria

dels immortals del gènere.

La fama particular de Benejam, li vingué de la *Familia Ulises*. Va ser la seva obra mestra cabdal, sorgida del seu numen, i la sèrie més llarga i uniforme de la seva carrera de dibuixant. Les esbojarrades i ingènues aventures de la nissaga ocuparen la contraportada del *TBO* durant trenta anys seguits, potser més. La primera s'edità l'any 1944, a partir d'un suggeriment de Joaquim Buïgas; aquest en redactava els guions i Benejam n'endregava els personatges, és a dir, les vinyetes. Així va ser com va donar vida a una família presidida per un grassonet Ulises Higuieruelo, i formada per la Sinforosa, l'esposa amantíssima, sempre amurada de pretensions petitburgeses, la Lolín, la filla gran atrapada per la

ronsa d'unes il·lusions núbils insatisfetes, els petits Merceditas i Policarpo i l'àvia Filomena, afectada d'una simpàtica pedanteria lèxica. Tancava la llista d'habitants de la casa de la vila de San Agapito del Rabanal un petit canet blanc que nomia Tresky.

La *Familia Ulises* fou un reflex emotiu, tendre i espontani de la família de classe mitjana espanyola, clarament deutora de l'ambient social deprimat de la dura postguerra. A més a més, com a producte editorial, fou el resultat directe, inevitable, de la repressió del règim, sobretot els primers anys. Les restriccions s'accentuaren amb l'entrada en vigor de les normes de censura dictades per a les revistes infantils. Així, per exemple, les anomenades "Normas de Orientación" del 1952 i un decret de febrer del 1955 establien, entre més coses, que calia evitar "tota desviació de l'humorisme a la ridiculització de l'autoritat dels pares, la santedat de la família i de la llar, del respecte a les persones que detenen l'autoritat, de l'amor a la Pàtria i de l'obediència a les lleis"... tot un tractat de pur franquisme per a edats infantils!

Però, més enllà de l'hora política en què Benejam hagué de treballar i posar en escena l'entranyable família Higuieruelo, el valor artístic és impecable, permanent, allunyat absolutament de les habituals caudicitats humanes. És així que el gran dibuixant menorquí s'ha projectat a través dels personatges inoblidables que va crear. Ara el que caldria és que la nostra àrea lingüística, dins la qual nasqué i treballà, el tengués present com un clàssic immortal. El vint-i-cinquè aniversari ens hi convida.

Marino Benejam, vidu i retirat de la professió per malaltia des del 1970 o 19771, va estar sota les atencions de la seva filla Roser. Morí víctima d'una embòlia el 19 de gener de 1975, pocs dies abans de fer vuitanta-cinc anys. Però l'Ulises Higuieruelo i tota la seva inefable família encara el sobreviuen. Les obres, ja se sap, sempre fan honor als grans artistes.

Miquel Àngel Limón

Benejam es va incorporar a la redacció de la revista 'TBO' amb la gent de la primera fornada. Les aventures de la *Familia Ulises* ocuparen la contraportada de la publicació durant trenta anys seguits, potser més.